

SVEȚA STABLA NAŠIH PREDAKA

Županijska smotra
ART DIZAJN

2026.

POSJEKLI SU SPAČVU, PRASTARE DIVOVE NAŠE

Posjekli su Spačvu, prastare divove naše.
I Bazjaš ošo je,
I Kunjevci i Banov dol,
I Slavir
I sve su lomili i nosili,
I Slavoniju ogolili.

O šume naše žirovite, hladovite,
Hrastovi naši koje su rušili
Kepeci,
Trgovački putnici.

Od Pariza do Brisla
Od Trsta do prokletog Budima.
Svaki kamen na obali Dunava,
Svako stepenište,
Plaćeni su šumom našom,

A Šokac,
Gospodar, čuvar,
Hrastova svetih
Ni milostinju dobio nije,
Jer je ni htio nije.
Tek neke nesretne cure
I lakome snaše
Uzeše Judino zlato,
Med njima i nesretna žena,
Lipa ko sunce, tužna ko šuma
koju sjekoše

Do gole zemlje,
Do korijena.

Nestade šume i Tene
Samo im imena ostaše.

Osijek, Matica hrvatska,
Ogranak: Šokačka grana,
2006.

U današnje vrijeme popularne su mnoge serije i filmovi, romani i stripovi koji govore o raznim mitologijama. Svi znaju za Valhallu i Odina, japanske priče već su se udomaćile među našim mladima, a grčka mitologija čak je već pomalo postala i zastarjela.

Što je sa slavenskom mitologijom? Vrlo vjerojatno svi znaju ponešto o slavenskim bogovima, o Svantevidu, Jarilu, Morani i najpopularnijoj Babi Jagi. No, koliko uistinu poznajemo vjerovanja naših predaka? Koliko poznajemo pravila i rituale? I je li uopće moguće znati što su znali naši stari, s obzirom na to da nemamo pisanih tragova?

Neki od naših najboljih suvremenih izvora o tome djela su hrvatskog jezikoslovca i književnog povjesničara Radoslava Katičića (1930. - 2019.), koji je iza sebe ostavio izrazito vrijedno 'petoknjižje' - 'Tragovima svetih pjesama naše pretkršćanske starine', kao i djela etnologa i antropologa Tome Vinščaka (1951. - 2013.): 'Vjerovanja o drveću u Hrvata'.

*Klikni na linkove i upoznaj se
s našim stručnjacima!*

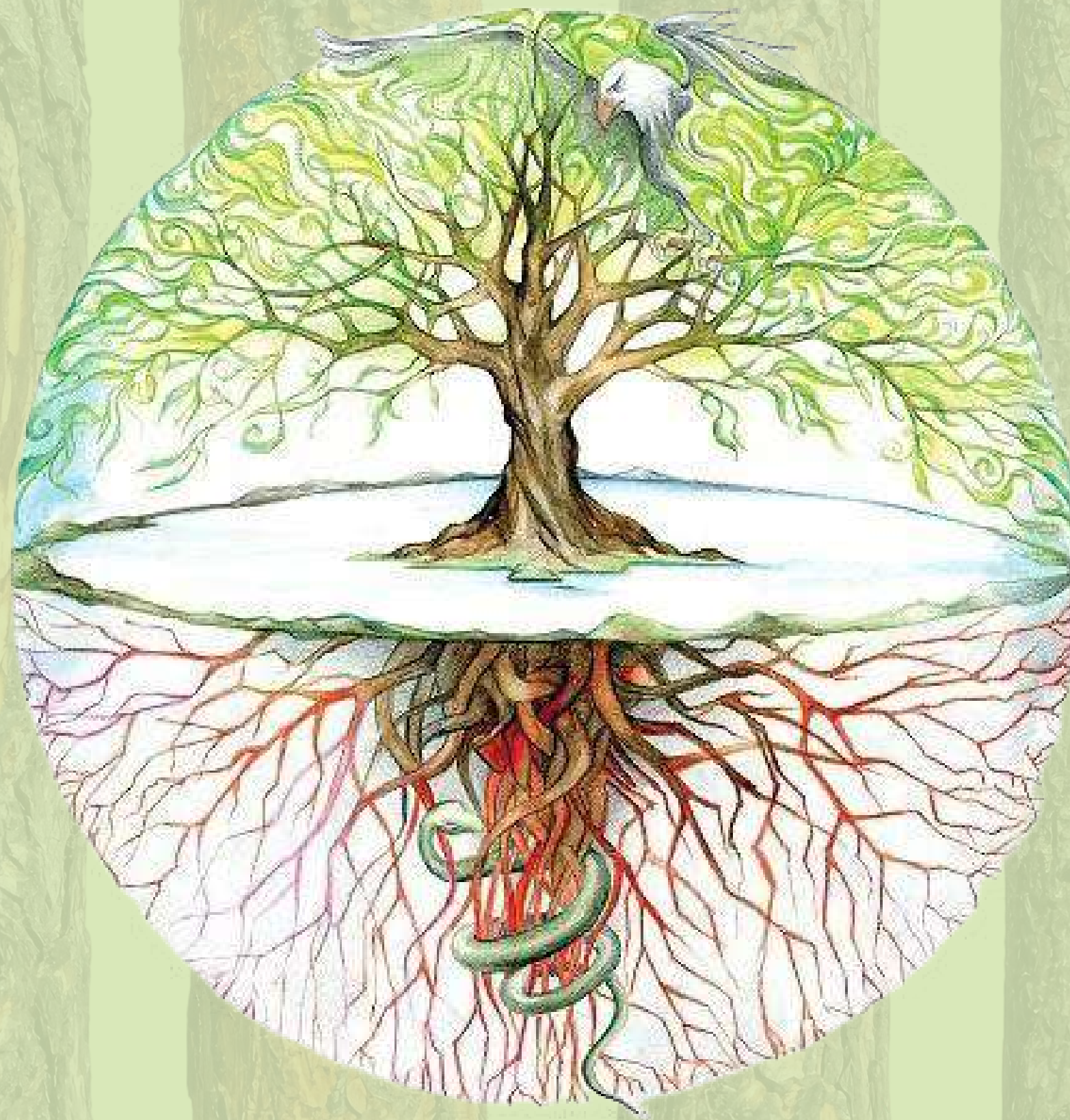
Centralna figura praslavenskog vjerovanja je božansko stablo. Usmena književnost i folklorne predaje donose detaljan opis trodijelne strukture svetog stabla.

Gore je suhi vrh, na njemu umjesto zelenog lišća rastu zlatne rese. Tamo je ptica grabežljivica, orao ili sokol. Krošnja predstavlja nebo, mjesto gdje prebivaju bogovi.

U sredini je stablo s granama, a oko njih lete razjarene pčele. Stablo predstavlja zemaljski život.

Dolje kod korijena izvire vode. Pod drvetom kod kamena nalazi se mek ležaj, a u njemu zmija ili zmaj. To je mjesto gdje počinje svijet mrtvih.

To stablo je najčešće - hrast.

[link](#)

Iza životinjske simbolike kriju se likovi moćnih božanstava gornjeg i donjeg svijeta. Boga грома i munje Peruna simbolizirao je orao koji je sjedio na najvišim granama dok je Velesa, boga podzemnog svijeta, simbolizirala zmija koja se ovijala među korijenjem svetog hrastova drveta. Kako se zmija penje po stablu i napada ptice, tako je prema predaji Veles izazivao Peruna otimajući mu stoku ili ženu, božicu Mokoš, a Perun ga je zauzvrat tukao zlatnim strijelama, odnosno munjama.

Njihov kozmički sukob temeljni je mit staroslavske mitologije, a vječnom borbom ova dva boža simbolički je prikazana cikličnost života prirode i njene nadopunjujuće suprotnosti: zemlja i voda nasuprot zraku i vatri, poljoprivreda nasuprot stočarstvu, nebesko kraljevstvo nasuprot podzemnom svijetu. Tako Perun pobjeđuje Velesa svakog ljeta, a Veles pobjeđuje Peruna svake zime, time simbolički održavajući prirodnu ravnotežu i prirodni krug

Kult drveća u staroslavenskoj mitologiji

Sveto stablo starih Slavena

Vjerovanje u drveće u Hrvata

Slavenska mitologija

Kult stabala bio je posljedica vjerovanja da su ljudi nastali od stabala ili da poslije svoje smrti produljuju život u njima, ili da su stabla sjedišta viših bića. Vjerovalo se da se u krošnjama nalazilo sjedište nekih od bogova. Tako su određena stabla bila posvećena određenim bogovima: hrast Perunu, jasen Svantevidu, lipa boginji Vidi, breza bogu žetve Potrimbi.

Klikni na linkove i otkrivaj o stablima i mitologiji!

HRAST

Najsvetije stablo starih Slavena je HRAST. Šume hrastova su bile svete, bile su ograđene plotom, za zaštitu od stoke i zlih ljudi. Pod hrastovima su starješine vijećale, a na humku pod hrastom su se prinosile životinjske žrtve Perunu. Ti žrtvenici su se mogli vidjeti u slavenskim zemljama sve do 15. stoljeća.

I grane hrasta bile su svete i prinosile su se bolesnicima da što prije ozdrave.

Njegovo veličanstvo: Hrast

LIPA

Običaj poštivanja lipe zadržao se i kod Slavena koji su napustili staru domovinu pa utiču ogranke lipe u krov svoje kuće ili stana, da je time očuvaju od gromova i požara. Narodna uzrečica kaže:

"Cvjetokitna lipo, tebe u svoj srdi,
Niti Perun žarkom strijelom ne nagrdi!"

Uobičajeno je bilo i vjerovanje da lipa čuva čovjeka od zla i uroka. U lipovim šumama Slaveni su sabirali med i vosak. Medovina ili medica bila je Slavenima omiljeno piće.

Topografije s imenom 'lipa' u Hrvatskoj:

Lipik, Lipovčani, Lipnica, Lipovljani,
Lipovica, Lipov vrh, Lipova, Lipovačko Humlje...

lipa

ORAH

Vjervanjanja su upozoravala da neka stabla treba zaobići. To se osobito odnosilo na orah, najnesretnije drvo, povezano s demonima (iako ono kao i mnoga nesretna stabla može djelovati i ljekovito). Južnoslavenski narodi vjerovali su da orah nikako ne smije saditi mlad čovjek jer, ako ga posadi, umrijet će onda kada deblo postane debelo kao mladićev vrat. U selu Djedina Rika u Hrvatskoj ne sade ni danas orah pokraj kuće jer se vjeruje da unosi razdor u kuću. Ispod oraha ne uspijevaju druge biljke pa se vjeruje da je njegova krošnja demonska. Žato naši stari nisu htjeli zaspasti pod njim jer su vjerovali da bi se probudili bolesni.

orah

BREŽA

Početak godine često dočekivan vatrom od brezinog drveta.

Priređivane ophodnje u kojima su hodali ljudi odjeveni u brezine grane, kasnije su ti običaji preneseni na Jurjevo. Često se od brezovih grančica izrađivali amuleti za djecu protiv uroka ili zipke za djecu. Također je bila magično sredstvo protiv mnogih bolesti.

Foto: Wikipedia

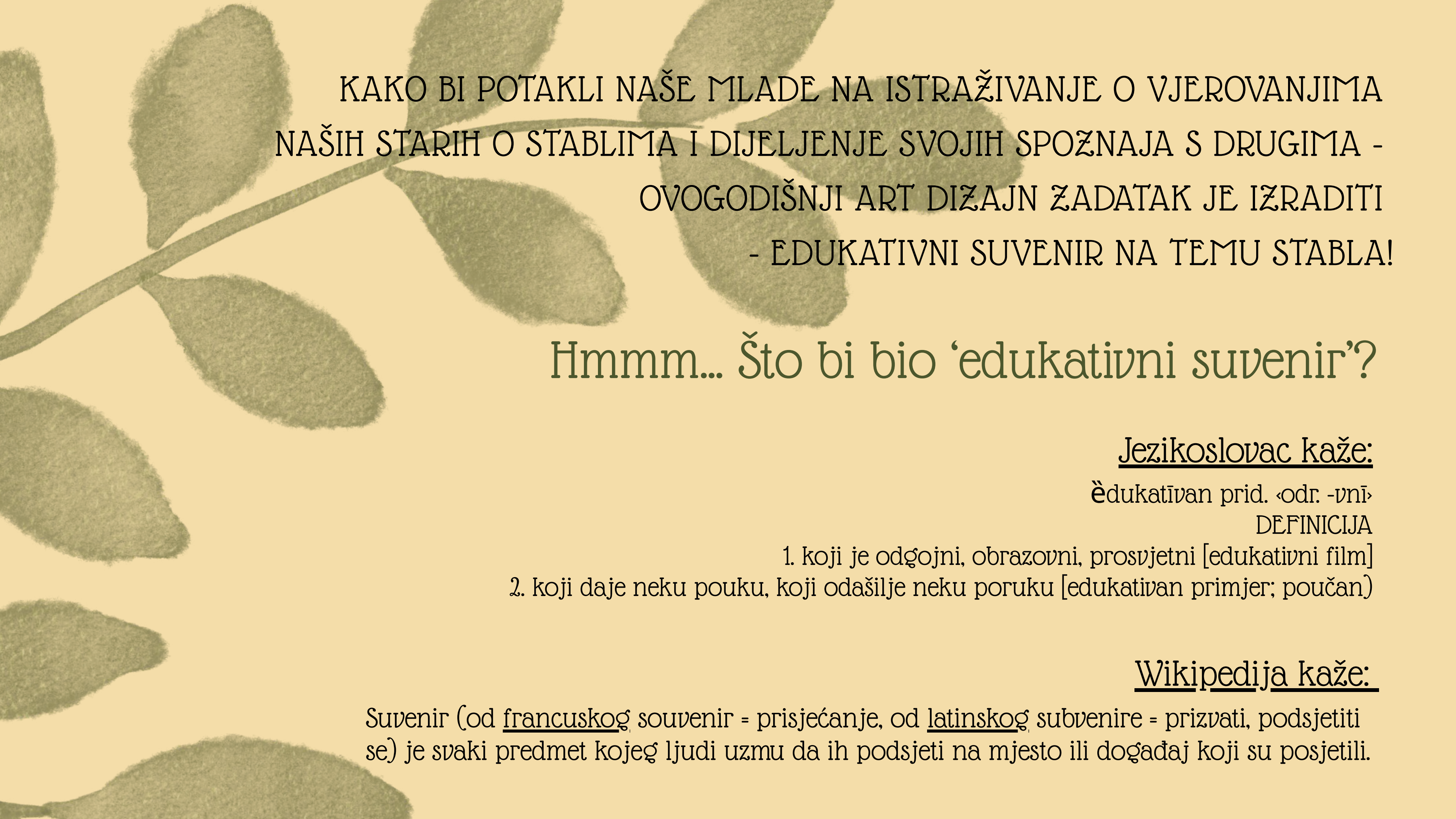
BREŽE NA ULICI

Kraj bijelih breza svakog dana
Ja prođem srca razdragana.
(Oduvijek ima tajnih veza
Između pjesnika i breza.)

Od čega dršćete, vi breze?
Od slatkih slutnja ili jeze?
Zašto vam krošnja podrhtava
I onda kada vjetar spava?

Na ulicu, med svijet što viče,
Ko da ste izašle iz priče.
Nježne, treperave i čiste
Baš kao prva ljubav vi ste

Dobriša Cesarić

KAKO BI POTAKLI NAŠE MLADE NA ISTRAŽIVANJE O VJEROVANJIMA
NAŠIH STARIH O STABLIMA I DIJELJENJE SVOJIH SPOŽNAJA S DRUGIMA -
OVOGODIŠNJI ART DIZAJN ZADATAK JE IZRADITI
- EDUKATIVNI SUVENIR NA TEMU STABLA!

Hmmm... Što bi bio 'edukativni suvenir'?

Jezikoslovac kaže:

èdukatīvan prid. <odr. -vnī>

DEFINICIJA

1. koji je odgojni, obrazovni, prosvjetni [edukativni film]
2. koji daje neku pouku, koji odašilje neku poruku [edukativan primjer; poučan]

Wikipedija kaže:

Suvenir (od francuskog souvenir = prisjećanje, od latinskog subvenire = prizvati, podsjetiti se) je svaki predmet kojeg ljudi uzmu da ih podsjeti na mjesto ili događaj koji su posjetili.

Svi znamo kako izgledaju tipični suveniri. Najčešće su to jeftino proizvedeni proizvodi s nekom prepoznatljivom temom iz određenog grada/mjesta i vrlo često spadaju pod kič proizvod.

A što je kič?

O kiču su mnogi pisali, a na ovoj stranici možete pročitati najvažnije!

KAKO PREPOZNATI KIČ PROIZVOD:

- laže o materijalu (plastična čaša 'glumi' staklenu')
- laže o proizvodnji ('izgleda' kao da je ručno rađen, a zapravo je rađen tvornički u velikim serijama)
- laže o vremenu ('glumi' da je staro nekoliko stotina godina, a zapravo je proizvedeno 'danas')
- cilja na sentiment (želi vas razdražati ili rastužiti ili raznježiti, samo ne želi da osjetite duboke i zrele osjećaje)
- nema originalnosti, nije autentičan, zna samo biti kopija
- motivi su obavezno provjereno popularni i predvidljivi

VAŠ ZADATAK:

Istražite vjerovanja naših starih o stablima. Ponudili smo vam puno informacija i linkova koji vas mogu odvesti u ovu našu avanturu. Odaberite vama najdraže stablo ili najbolje otkriće na tu temu i napravite edukativni suvenir! Vaš suvenir bi trebao biti taj koji će privući 'kupca' svojim pametnim dizajnerskim rješenjem, kvalitetnim izgledom i oduševiti ga novom informacijom koju do tada nije znao! A kako 'kupca', tako i prosudbeno povjerenstvo Art dizajna :)

TRAŽIMO KVALITETAN, UMJETNIČKI SUVENIR, DOK NAM KIČ SUVENIRI IZAŽIVAJU GRČEVE NA LICU :)

Sve su tehnike, kao i uvijek, dozvoljene. Kakvu god ideju imate, u kojem god materijalu i kojem god obliku je htjeli prikazati, mi joj se veselimo, dok god je unutar zadanih smjernica 'edukativnog suvenira' :)

kvalitetni suveniriri :) vs. kič suveniriri :(

zadarski barkarjol

to do in zadar

baba roga

kič suveniriri

VAŽNO!

Uz radove dostaviti obavezne podatke:

IME I PREZIME UČENIKA

ŠKOLA

RAZRED, SMJER

NAZIV RADA

TEHNIKA

MENTOR

ROK ZA DOSTAVU RADOVA:

SRIJEDA, 25. 3. 2026.

MJESTO:

ŠKOLA PRIMIJENJENE UMJETNOSTI

I DIZAJNA, ZADAR

Prezentaciju pripremila: Lidia Biočić
Likovna obrada: Bojana Vukojević

Siječanj, 2026.

VESELIMO SE VAŠIM RADOVIMA!
Vaše povjerenstvo Art dizajna

